

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

*Traducere neoficială a variantei engleze a hotărârii,
efectuată de asociația obștească „Juriștii pentru drepturile omului”*

SECȚIA A TREIA

CAUZA TARABURCA c. MOLDOVEI

(Cererea nr. 18919/10)

HOTĂRÂRE

STRASBOURG

6 decembrie 2011

*Hotărârea va rămâne definitivă în circumstanțele stabilite în articolul 44 § 2 al
Convenției. Ea poate fi subiect al revizuirii editoriale.*

În cauza Taraburca c. Moldovei,

Curtea Europeană a Drepturilor Omului (SECȚIA a Treia), întrunită în cadrul unei Camere compuse din:

Josep Casadevall, *Președinte*,

Corneliu Bîrsan,

Alvina Gyulumyan,

Ján Šikuta,

Luis López Guerra,

Nona Tsotsoria,

Mihai Poalelungi, *judcători*,

și Santiago Quesada, *Grefier al SECȚIEI*,

Deliberând la 15 noiembrie 2011 în ședință închisă,

Pronunță următoarea hotărâre, care a fost adoptată la acea dată:

PROCEDURA

1. La originea cauzei se află o cerere (nr. 18919/10) depusă împotriva Republicii Moldova la Curte, în conformitate cu prevederile articolului 34 al Convenției pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale („Convenția”), de către un cetățean al Republicii Moldova, dl Andrei Taraburca („reclamantul”), la 29 martie 2010.

2. Reclamantul a fost reprezentat de către dra O. Doronceanu din cadrul Institutului pentru Drepturile Omului din Republica Moldova, organizație neguvernamentală din Chișinău. Guvernul Republicii Moldova („Guvernul”) a fost reprezentat de către Agentul său, dl Vladimir Grosu.

3. Reclamantul a pretins, în special, că a fost maltratat că către poliție și că investigația în privința plângerii sale de maltratare nu a fost efectivă.

4. La 5 iulie 2010, Curtea a decis să comunice cererea Guvernului. De asemenea, a decis să examineze fondul cererii concomitent cu admisibilitatea acesteia (Articolul 29 § 3).

ÎN FAPT**I. CIRCUMSTANȚELE CAUZEI**

5. Reclamantul s-a născut în anul 1988 și locuiește în Chișinău.

6. Faptele cauzei, așa cum au fost prezentate de părți, pot fi rezumate în felul următor.

A. Contextul general al cauzei

7. La 5 aprilie 2009, în Republica Moldova au avut loc alegeri generale. Rezultatele preliminare ale alegerilor au fost anunțate la 6 aprilie 2009. Potrivit acestora, Partidul Comunist din Moldova aflat la guvernare a câștigat la limită alegerile.

8. La 6 aprilie 2009 s-a simțit o nemulțumire crescândă în privința rezultatelor alegerilor și a pretinselor fraude electorale, în special pe diferite forumuri online. La ora 18.00, câteva sute de oameni, majoritatea tineri, s-au adunat în fața monumentului Sf. Ștefan cel Mare, aflat în centrul Chișinăului. O oră și jumătate mai târziu erau deja adunați 3000 - 4000 de oameni; aceștia au început să protesteze împotriva pretinselor fraude electorale în fața clădirilor Președinției și a Parlamentului, întorcându-se ulterior în Piața Marii Adunări Naționale. S-au anunțat demonstrații mai mari a doua zi la ora 10.00.

9. La 7 aprilie 2009, protestul a reînceput cu participarea a 5000 - 6000 de oameni. Deși la început protestele au fost pașnice, pe parcurs, câteva sute de participanți au devenit violenți. După cum a stabilit Comisia parlamentară pentru elucidarea cauzelor și consecințelor evenimentelor de după alegerile generale din 5 aprilie 2009 în Moldova („Comisia”), în urma intervențiilor prost planificate cu o autospecială și a forțelor poliției în domeniul gestionării manifestațiilor în masă, s-a ajuns într-un punct în care violențele în masă nu mai puteau fi evitate. Ca urmare a atacurilor violente, inclusiv prin aruncarea cu pietre, ceea ce a slăbit foarte mult rezistența poliției, aproximativ 250 de protestatari violenți au preluat controlul asupra primelor etaje din clădirea Președinției și a Parlamentului. Aceștia au devastat etajele și au dat foc cantinei din incinta Președinției. În timpul nopții în clădirea Parlamentului au izbucnit câteva incendii; unele din acestea au izbucnit după ce autoritățile au preluat integral controlul asupra clădirii în jurul orei 23.00.

10. La 8 aprilie 2009, în jurul orei 1.00, mai multe regimente ale poliției și ale forțelor speciale au început o operațiune masivă care avea drept scop restabilirea ordinii publice. Însă, după cum a constatat Comisia, a fost admisă utilizarea excesivă a forței, iar cei rămași în piață au fost reținuți, indiferent de faptul dacă au participat sau nu la violențe. Arestările au continuat câteva zile la rând. S-a scris în presă și au apărut filmări video cu tineri arestați și/sau bătuți de către polițiști în uniformă și în civil în timpul zilei de 8 aprilie și ulterior, cu mult după ce protestele au încetat în seara zilei de 7 aprilie 2009.

B. Reținerea reclamantului și pretinsa maltratare

11. Potrivit reclamantului, la 7 aprilie 2009, el și prietenul lui S. au mers în centrul Chișinăului să vadă protestele.

12. După ce au participat pașnic la protest, ei au oprit un taxi cu intenția de a se întoarce acasă. Însă, au fost forțați în taxi de către trei colaboratori ai poliției în civil care nu s-au identificat. Polițiștii i-au ordonat taximetristului să meargă spre Comisariatul de poliție al sectorului Botanica. Reclamantul și S. au fost duși la comisariatul de poliție și au fost închiși într-o celulă rece, nemobilată și fără acces la lumina zilei.

13. Pe 8 aprilie 2009, în jurul orei 1.00, în celulă a intrat un polițist în uniformă. Acesta era însoțit de cei trei polițiști care i-au reținut. Aceștia au început să-i bată fără motiv pe reclamant și pe S. Reclamantul și-a pierdut cunoștința, iar când și-a revenit, din nas și din buza superioară îi curgea sânge. Nu li s-a acordat asistență medicală.

14. Potrivit procesului verbal de reținere a reclamantului, el a fost reținut pe 8 aprilie 2009, la ora 14.00. Temeiul reținerii indicat în procesul verbal l-a constituit faptul că el a fost „prins în acțiune, iar autoritatea de urmărire penală avea bănuiala că el ar putea să se sustragă”. Procesul verbal nu conținea și alte detalii.

15. La 8 aprilie 2009, reclamantul a fost transferat în izolatorul de detenție al Comisariatului General al Poliției („CGP”), unde a fost deținut împreună cu alți zece oameni într-o celulă care măsura 5 x 4 metri, i s-a dat o cantitate insuficientă de mâncare necomestibilă și i-a fost refuzată apa. Celula nu avea acces la lumina zilei și nu avea ventilare. Potrivit Guvernului, pe 8 aprilie 2009, reclamantul a fost examinat de un medic din izolator. Acesta nu a observat semne de maltratare.

16. La 10 aprilie 2009, judecătorul de instrucție M.D. din cadrul Judecătoriei sectorului Buiucani a admis demersul procurorului și a dispus arestarea preventivă a reclamantului pentru 30 de zile. Audierea a avut loc în sediul CGP. În aceeași noapte, reclamantul a fost transferat în Penitenciarul nr.13. În drum spre penitenciar, el ar fi fost forțat să treacă prin „coridorul morții” format din polițiști care-l loveau în timp ce trecea prin dreptul fiecăruia.

17. La 16 aprilie 2009, Curtea de Apel Chișinău a casat încheierea judecătorului de instrucție din 10 aprilie 2009 și a dispus eliberarea reclamantului.

18. Potrivit Guvernului, reclamantul nu a fost maltratat în timpul detenției și nici în timpul transferului în celelalte izolatoare de detenție. Deși a fost asistat de un avocat, el nu a formulat nicio plângere în privința maltratării decât câteva zile mai târziu.

C. Investigarea plângerii de maltratare a reclamantului

19. La 14 aprilie 2009, reclamantul a depus la Procuratura sectorului Botanica o plângere cu privire la maltratarea sa. El a depus o plângere similară și la Procuratura Militară la 15 mai 2009, în care a descris detaliat maltratarea sa și condițiile de detenție. El a făcut trimitere la articolele 3 și 5

ale Convenției și a notat că nu a primit niciun răspuns la plângerea din 14 aprilie 2009. Ștampilele de pe plângerea din 14 aprilie 2009 certifică faptul că dosarul fost primit de Procuratura Militară la 21 aprilie 2009.

20. Tot la 14 aprilie 2009, reclamantul a fost examinat de un medic, care a constatat o abraziune pe partea dreaptă a buzei superioare calificată drept leziune care nu a cauzat o vătămare a sănătății. Potrivit reclamantului, medicul nu i-a spus să se dezbrace și din acest motiv el nu a putut constata prezența altor leziuni pe corpul reclamantului, în special a celor de pe spate.

21. În procesul-verbal din 30 aprilie 2009, procurorul militar care se ocupa de plângerea reclamantului, a notat faptul că a trimis cereri la Ministerul Afacerilor Interne (fără a specifica caracterul acestor cereri), dar nu a primit niciun răspuns la acestea. În lipsa unor asemenea materiale, nu se putea lua nicio decizie în ceea ce privește pașii ulteriori. Din această cauză, procurorul a solicitat prelungirea termenului de examinare a plângerii până la 15 mai 2009. Cererea a fost admisă.

22. La 15 mai 2009, același procuror a notat faptul că la 5 mai 2009 a solicitat Ministerului Afacerilor Interne să conducă o anchetă internă pentru identificarea colaboratorii care l-ar fi maltratat pe reclamant. Deoarece nu a fost audiat niciun colaborator din cadrul Comisariatului de poliție al sectorului Botanica, procurorul a solicitat prelungirea termenului de examinare a plângerii până la 29 mai 2009. Cererea a fost admisă.

23. La 29 mai 2009, același procuror a notat faptul că a fost întocmit un plan de acțiuni în vederea verificării circumstanțelor cazului. Reclamantul și prietenul său S. au fost audiați. Colaboratorii care se aflau în exercițiul funcțiunii la 8 aprilie 2009 urmau să fie audiați. În asemenea circumstanțe, procurorul a solicitat prelungirea termenului de examinare a plângerii până la 12 iunie 2009. Cererea a fost admisă.

24. La 12 iunie 2009, procurorul militar a decis să nu pornească urmărirea penală pe marginea acuzațiilor de maltratare a reclamantului. El a notat faptul că S. nu a confirmat că a fost maltratat și nici că a văzut ca reclamantul să fie maltratat. Toți colaboratorii poliției au negat orice faptă ilegală, iar polițistul de serviciu a negat faptul că ar fi intrat cineva în celula reclamantului în timpul nopții din 7 aprilie 2009. Polițistul nu a observat nicio leziune pe corpul reclamantului atunci când acesta s-a întors de la interogatoriul efectuat de anchetatori pe marginea pretenției sale participări la dezordinile în masă din 7 aprilie 2009. Cei trei polițiști care l-au reținut pe reclamant (R.P., E.G. și V.T.) au declarat că după ce i-au dus pe reclamant și pe S. la Comisariatul de poliție al sectorului Botanica ei s-au întors în centrul Chișinăului, unde au păzit clădirea Guvernului până la 7 dimineața pe 8 aprilie 2009. Ei nu s-au întors la Comisariatul de poliție și nu au intrat în nicio celulă din incinta acestuia. În plus, potrivit raportului de examinare medicală a reclamantului din 8 aprilie 2009, pe corpul reclamantului nu a fost constată nicio leziune. Procurorul a sugerat că

leziunile de pe fața reclamantului ar fi putut fi cauzate în timpul participării acestuia la violențele din centrul Chișinăului.

25. Prin scrisoarea din 16 iulie 2009, Procuratura Miliară l-a informat pe reclamant despre ordonanța din 12 iulie 2009.

26. La 20 august 2009, reclamantul a depus la Procuratura Militară o plângere împotriva ordonanței procurorului. El a menționat că s-a aflat în custodia poliției în perioada 7-16 aprilie 2009 și că leziunile au apărut în timpul acelei perioade. În plus, niciunul din polițiștii care l-au reținut nu a observat la momentul reținerii vreo leziune pe corpul său. El a menționat și discrepanțele dintre cele două rapoarte medicale din 8 și 14 aprilie 2009 și a pus la îndoială profesionalismul și independența medicului care a întocmit raportul de examinare din 8 aprilie 2009. De asemenea, el a făcut mențiunea că S. este fost polițist și s-ar putea să fi dat declarații în sprijinul foștilor săi colegi sau din solidaritate cu ei, sau după ce fost amenințat. Reclamantul a făcut referire la plângerea sa în care el a menționat faptul că i-ar putea identifica pe cei care l-au maltratată, însă în privința aceasta nu a fost organizată nicio prezentare spre recunoaștere.

27. La 21 august 2009, Procuratura Militară a respins plângerea reclamantului ca neîntemeiată. Procurorul a făcut referire la declarațiile lui S., conform cărora el nu a văzut să aibă loc vreo acțiune de maltratare.

28. La 10 septembrie 2009, reclamantul a contestat ordonanța de neîncepere a urmăririi penale la Judecătoria sectorului Buiucani. El a apreciat că investigația a fost tergiversată, în condițiile în care plângerea sa din 14 aprilie 2009 a ajuns la Procuratura Militară după o săptămână. Neprimind niciun răspuns la plângere, el a mai depus o plângere la 15 mai 2009. Două luni mai târziu de la plângerea inițială, la 12 iunie 2009 a fost emisă ordonanța de neîncepere a urmăririi penale, despre care reclamantul a aflat după încă o lună. Reclamantul a reiterat argumentele sale din plângerea din 20 august 2009, adăugând că procurorul nu a dispus efectuarea vreunui examen medical suplimentar care să risipească îndoielile legate de discrepanțele dintre cele două rapoarte medicale din 8 și 14 aprilie 2009. Reclamantul a mai menționat că el este subiectul unor serii de investigații medicale ample, care vor confirma maltratarea sa.

29. La 21 septembrie 2009, Centrul de Reabilitarea Victimelor Torturii „Memoria”, organizație neguvernamentală finanțată de Uniunea Europeană și membru al Adunării Generale a Consiliului Internațional pentru Reabilitarea Victimelor Torturii (IRCT), a eliberat un extras din fișa medicală a reclamantului în privința examinării medicale la care a fost supus acesta în perioada 22 aprilie – 1 iunie 2009. Potrivit acestuia, reclamantul a fost supus unor teste și examene medicale amănunțite, efectuate de mai mulți specialiști medicali. Potrivit documentului, reclamantul a suferit, *inter alia*, consecințele unei leziuni craniene, inclusiv sindrom hipertensiv și tulburare de stres posttraumatică, care au avut

consecințe fizice și psihologice asupra lui. Documentul a fost prezentat Judecătoriei sectorului Buiucani.

30. La 29 septembrie 2009, Judecătoria sectorului Buiucani a respins plângerea reclamantului ca fiind neîntemeiată. Instanța a constatat că procurorul a audiat toate personale vizate și a menționat că S. nu a confirmat acuzațiile reclamantului. Deoarece ordonanța procurorului a fost emisă în totală conformitate cu lege, nu există motive pentru a anula această ordonanță.

31. La 12 ianuarie 2010, Consiliul Superior al Magistraturii („Consiliul”) a refuzat să prelungească mandatul judecătorului M.D. din cadrul Judecătoriei sectorului Buiucani, iar, drept urmare, el a fost eliberat din funcție de către Președintele Republicii Moldova. Temeiul hotărârii Consiliului a fost faptul că judecătorul a examinat mai multe cauze privind evenimentele din 7 aprilie 2009 în afara instanței de judecată și în incinta Comisariatului General al Poliției, ceea ce „reprezintă o încălcare gravă a Constituției și Codului de procedură penală”.

32. La 4 februarie 2010, urmărirea penală pornită împotriva reclamantului a fost încetată din lipsă de probe.

II. RAPOARTE RELEVANTE

33. Paragrafele relevante ale raportului Comisarului Consiliului Europei pentru Drepturile Omului, Thomas Hammarberg, întocmit în urma vizitei sale în Republica Moldova între 25-28 aprilie 2009, descriu următoarele:

“...

Comisarul Thomas Hammarberg și delegația sa au vizitat Republica Moldova după două săptămâni și jumătate de la demonstrațiile post-electorale din 6-7 aprilie 2009. În centrul atenției Comisarului a fost problema tratamentului persoanelor reținute în legătură cu acele evenimente.

Majoritatea persoanelor arestate în legătură cu demonstrațiile post-electorale din aprilie 2009 care au fost interviuate de către delegația Comisarului au afirmat că au fost bătute – unele dintre ele grav – de către colaboratorii poliției. În unele cazuri, expertul medical care l-a însoțit pe Comisar a examinat nemijlocit semnele de pe corp care corespundeau acelor afirmații. În plus, fișele medicale din instituțiile vizitate conțineau mențiuni cu privire la leziuni care corespundeau relatărilor persoanelor.

...

Reprezentanții autorităților moldovenești au acceptat faptul că, în perioada următoare protestelor, poliția a făcut abuz de putere în privința persoanelor private de libertate și și-au exprimat intenția fermă de a depăși problema aplicării relexelor tratamente de către poliție. Comisarul a afirmat categoric că repetarea unor asemenea încălcări la scară largă a dreptului fundamental de a nu fi supus relexelor tratamente nu trebuie permisă în niciun caz și că trebuie făcute demersuri susținute ce ar urmări

tragerea la răspundere a celor vinovați ori de câte ori se descoperă cazuri individuale de maltratare...

... 10. Ministrul de Interne l-a informat pe Comisar că 106 persoane au fost reținute după demonstrațiile din 6-7 aprilie 2009, fiind suspectate că au săvârșit fapte penale. Nouă dintre aceste persoane se aflau încă în stare de arest la data de 28 aprilie 2009 în Penitenciarul Nr. 13, instituție subordonată Ministerului Justiției. În plus, 216 persoane, inclusiv 10 femei tinere, au fost reținute sub acuzații contravenționale legate de evenimentele în cauză; toate aceste persoane au fost eliberate înainte de vizita Comisarului.

11. Potrivit informațiilor puse la dispoziția Comisarului, persoanele reținute în urma demonstrațiilor au fost aduse la una din următoarele sedii ale poliției din Chișinău: Comisariatul General de Poliție sau la comisariatele din sectorul Centru, Botanica, Ciocana, Rîșcani și Buiucani. Persoanele care inițial au fost deținute în unul din comisariatele de sector au fost ulterior transferate la Izolatorul de Detenție Preventivă a Comisariatului General de Poliție.

12. Nicio plângere nu a fost adresată Comisarului în privința tratamentului persoanelor deținute în Penitenciarul Nr. 13. Însă majoritatea persoanelor intervievate de delegația Comisarului, care au fost reținute în legătură cu demonstrațiile post-electorale din aprilie 2009, au afirmat că au fost maltratate fizic de către colaboratorii poliției. În majoritatea cazurilor, persoanele care au fost supuse la presupuse rele tratamente erau relativ tinere (sub 25 ani). După cum a observat și Procurorul General însuși, presupusele maltratări se raportează, în linii mari, la următoarele trei situații diferite: 1) momentul reținerii; 2) în timpul transportării spre locul de detenție; și 3) maltratarea la locul de detenție, inclusiv în timpul interogatoriilor cu scopul de a obține o mărturie.¹

13. Presupusele maltratări fizice au inclus lovituri cu pumnii și picioarele, lovituri cu bastoane de cauciuc, băte de lemn, paturi de arme de foc sau alte obiecte contondente și dure. Unele persoane au afirmat că relele tratamente la care au fost supuse au fost suficient de grave sau prelungite, astfel încât să le facă să-și piardă cunoștința cel puțin o dată și/sau au avut ca rezultat fracturi sau tulburări permanente ale sistemului nervos. Multe persoane, de asemenea, au afirmat că au fost amenințate cu violența fizică sau chiar cu execuția sumară, abuzate verbal, și/sau supuse tratamentului umilitor...

14. Potrivit Ministrului Justiției, din cele 111 persoane aduse la Penitenciarul Nr. 13, după o perioadă de privare de libertate de către poliție, 28 de persoane au prezentat leziuni de diferite grade. Ministrul de Interne l-a informat pe Comisar că până în data de 28 aprilie 2009 au fost examinate 54 plângeri referitoare la rele tratamente. Procurorul General a indicat că la acea dată procuratura a primit 37 de plângeri, iar în alte 30 de cazuri investigațiile au fost inițiate din oficiu. În plus, pe un caz a fost pornită urmărirea penală.

1. Potrivit [ONG-urilor Institutul pentru Drepturile Omului (IDOM) și Centrul de Resurse pentru Drepturile Omului (CReDO), care sunt membre ale Mecanismului de Prevenire a Torturii sub OPCAT], 81% din persoanele reținute după demonstrațiile din aprilie 2009 au afirmat că au fost bătute în momentul reținerii, iar 64% susțin că au fost bătute și abuzate în timp ce se aflau în custodia poliției.

15. În unele cazuri, expertul medical care l-a însoțit pe Comisar a constatat nemijlocit semne pe corp care corespundeau acuzațiilor de maltratare, deși trecuse mai mult de două săptămâni de la momentul în care presupusa maltratare a avut loc. În plus, fișele studiate de expertul medical al Comisarului conțineau însemnări despre vătămări corporale care corespundeau relatărilor despre maltratări fizice ale persoanelor care s-au aflat în custodia poliției. De exemplu, registrele de la Spitalul de Urgență din Chișinău au arătat că 115 persoane au solicitat îngrijiri medicale în perioada respectivă din cauza leziunilor suferite ca urmare a utilizării forței de către poliție. Dintre acestea, 24 au trebuit să fie spitalizate din cauza leziunilor grave, inclusiv comotii cerebrale, contuzii ale rinichilor, fracturi ale membrelor sau coastelor și/sau multiple leziuni ale țesuturilor moi ...

22. Expertul medical al Comisarului a remarcat faptul că fișele medicale din izolatorul Comisariatului General de Poliție din Chișinău erau extrem de lacunare și superficiale. Explicația a fost că felcerul (paramedicul) angajat acolo nu era medic legist. Aceste deficiențe a înregistrării leziunilor în unitățile de poliție au fost deja evidențiate de către Comitetul European pentru Prevenirea Torturii (CPT) în raportul pe vizita din 2007 a Comitetului în Republica Moldova... CPT a făcut o recomandare detaliată privind examinarea leziunilor persoanelor în primele 24 ore de la aducerea lor într-un loc de detenție al poliției, fără prezența colaboratorilor poliției și cu respectarea obligației de a însemna orice leziune într-un mod amănunțit. Dacă leziunile înregistrate sunt consistente cu acuzațiile de maltratare, ele trebuie să fie aduse imediat la cunoștința procurorului relevant și trebuie să fie dispusă efectuarea unei expertize de către un medic legist recunoscut. În scopul de a preveni relele tratamente, Comisarul îndeamnă insistent autoritățile moldovenești să asigure o examinare adecvată, înregistrare și raportare a leziunilor, în lumina recomandărilor CPT în această materie.

... 24. ... reprezentanții Consiliului Consultativ pentru Prevenirea Torturii (Mecanismul Național de Prevenire din cadrul UN OPCAT) ar fi fost împiedicați să viziteze anumite locuri de detenție din cadrul poliției unde erau deținute persoane, inclusiv Comisariatul General de Poliție și Comisariatul sectorului Centru.

25. Multe plângeri au fost adresate Comisarului în legătură cu condițiile de detenție din instituțiile poliției în urma acelor arestări în masă; majoritatea acestora includeau relatări cu privire la supraaglomerarea celulelor, condiții proaste de igienă, iluminarea și ventilarea foarte precare, precum și neaprovizionarea cu hrană, lenjerie curată și obiecte sanitare sau de igienă personală. După cum este menționat mai sus, Comisarul a vizitat doar un loc de detenție din cadrul poliției, cel de la Comisariatul General de Poliție din Chișinău. Comisarul a notat că condițiile materiale din celule erau proaste, cu iluminare foarte slabă și ventilare proastă; în general, condițiile corespundeau destul de mult descrierilor făcute de persoanele care au fost deținute în acele celule. În ceea ce privește problema supraaglomerării, personalul de acolo a confirmat că capacitatea a fost depășită în perioada în cauză.

... 39. Este foarte îngrijorător pentru Comisar faptul că un număr mare de peste trei sute de persoane – dintre care unele erau persoane minore – arestate în contextul sau după proteste au fost supuse relor tratamente de către poliție, o parte din acestea fiind grave.

... 45. Interlocutorii oficiali ai Comisarului au admis că poliția a făcut abuz de putere în raport cu persoanele private de libertate în perioada de după proteste. Comisarul a afirmat categoric că repetarea unor asemenea încălcări în masă a

dreptului fundamental de a nu fi supus relelor tratamente nu trebuie permisă în nici un caz și că trebuie făcute demersuri susținute ce ar urmări tragerea la răspundere a celor vinovați ori de câte ori se descoperă cazuri individuale de maltratare.

46. Procurorul General a declarat că va investiga fiecare caz adus în atenția sa și, de asemenea, va întreprinde demersuri din proprie inițiativă dacă va intra în posesia unor informații elocvente cu privire la relele tratamente, chiar și în absența unei plângeri. Potrivit lui, procurorii speciali, care nu au avut raporturi de lucru cu comisariatele de poliție implicate în aceste evenimente, au fost însărcinați cu examinarea acestor cauze. În discuțiile cu Comisarul, ministrul de interne și-a exprimat angajamentul ferm că toate plângerile și informațiile care indică posibile maltratări vor fi examinate, inclusiv informațiile care apar în mass-media. Ministrul s-a referit și la posibilitatea de a aplica sancțiuni disciplinare în cadrul poliției cum ar fi retrogradarea, suspendarea sau concedierea.”

34. Paragrafele relevante ale Raportului de vizită în Republica Moldova efectuată de Comitetul European pentru Prevenirea Torturii și Tratatamentelor sau Pedepselor Inumane sau Degradante („CPT”) în perioada 27-31 iulie 2009, descriu următoarele:

„3. Scopul principal al vizitei a fost de a evalua modul în care au fost efectuate investigațiile în cazurile care posibil implică rele tratamente din partea poliției, în contextul evenimentelor postelectorale din aprilie 2009 de la Chișinău. De asemenea, vizita a servit drept ocazie pentru a efectua o analiză a tratamentului la care sunt supuse persoanele deținute de poliție.

În cursul lunii aprilie 2009, CPT a primit rapoarte de la diferite surse, potrivit cărora, în urma alegerilor parlamentare din 5 aprilie 2009, sute de persoane au fost reținute de poliție după incidentele violente care au avut loc în timpul protestelor publice din fața clădirilor Președinției, Parlamentului și a Guvernului din Chișinău. Aceste rapoarte au menționat maltratări fizice grave în momentul reținerii, în timpul transportării și/sau în timpul custodiei ulterioare la poliție. Comitetul a primit, de asemenea, informații care indică faptul că unele persoane au murit ca rezultat al acțiunii poliției la 7-8 aprilie 2009.

... 10. În timpul vizitei din 2009, delegația a constatat că practica reținerii persoanelor în arest preventiv în facilități de detenție provizorie ale poliției (izolatoare de detenție preventivă, abreviat „IDP”) a continuat neîmpiedicată. În raportul privind vizita din 2007, CPT a chemat autoritățile Republicii Moldova să acorde cea mai mare prioritate punerii în aplicare a deciziei de a transfera responsabilitatea pentru persoanele aflate în detenție preventivă Ministerului Justiției. În replică, Ministerul Afacerilor Interne a indicat faptul că a fost de acord cu transferul temporar de responsabilitate privind IDP la Ministerul Justiției, până la construirea de centre de detenție provizorie sub autoritatea Ministerului din urmă. Cu toate acestea, la sfârșitul vizitei din 2009, Ministrul Justiției a arătat că responsabilitatea privind IDP nu va putea fi preluată de către Ministerul său, deoarece condițiile de detenție din aceste facilități erau sub standardele acceptate.

CPT împărtășește opinia că IDP nu oferă condiții adecvate pentru deținerea persoanelor aflate în arest preventiv. Comitetul ar dori totuși să sublinieze că, în interesul prevenirii relelor tratamente, cu cât o persoană suspectată de fapte penale trece mai devreme în mâinile unei autorități competente de deținerea persoanelor în arest preventiv, autoritate care este separată de poliție din punct de vedere funcțional

și instituțional, cu atât este mai bine. Constatările delegației ca urmare a vizitei din anul 2009 sprijină acest lucru; cele mai multe cazuri de presupuse rele tratamente din partea poliției, în contextul evenimentelor din aprilie, au ieșit la iveală doar după ce persoanele în cauză au fost transferate la o unitate din subordinea Ministerului Justiției sau eliberate.

... 12. În cursul vizitei din 2009, delegației CPT i s-a adus la cunoștință un număr deosebit de mare de acuzații credibile și consecvente privind aplicarea relelor tratamente de către poliție în contextul evenimentelor post-electorale din aprilie 2009. Multe persoane intervievate au vorbit despre remarcile făcute de personalul poliției, care sugerau faptul că presupusele maltratări au fost aplicate în scopul răzbunării pentru actele de violență comise împotriva poliției în timpul zilei de 7 aprilie.

... 14. De asemenea, delegația a audiat numeroase relatări din partea unor femei, bărbați și minori deopotrivă, despre maltratări fizice aplicate în timpul aflării în custodia poliției, în cursul zilei de 8 aprilie și/sau în zilele următoare. Majoritatea persoanelor intervievate, care nu au fost eliberate la scurt timp după reținere, s-au plâns de bătăi repetate sau prelungite în timpul interogatoriului inițial efectuat de colaboratorii poliției operative sau între două ședințe de interogare (de ex. pumni și lovituri cu un baston sau cu o sticlă de plastic umplută cu apă). Delegația a luat cunoștință și de numeroase acuzații de amenințare cu maltratarea fizică (inclusiv violul) și cu uciderea făcute la adresa reținuților în timpul interogatoriului inițial al poliției. Persoanele intervievate au menționat nu numai natura represivă a presupuselor rele tratamente, dar au susținut că acestea au avut drept scop obținerea de declarații de la ei.

Multe persoane intervievate au mai afirmat că au fost lovite cu bastoanele și cu picioarele, atunci când treceau printr-un "coridor" format de polițiști, înainte de a intra într-o unitate de poliție sau înainte de transfer.

Mai mult, delegația a audiat câteva declarații de maltratare (de ex. lovituri) din partea personalului IDP al Direcției Generale de Poliție din Chișinău.

15. Majoritatea afirmațiile de mai sus au fost susținute de probe medico-legale sau de alt gen. În unele cazuri, autoritățile competente cu efectuarea urmăririi penale au apreciat că relele tratamente invocate ar putea fi considerate drept tortură ... CPT împărtășește acest punct de vedere. În plus, constatările de mai sus conduc la concluzia că mai degrabă a existat o practică a pretinselor maltratări decât cazuri izolate.

... 22. În raportul pe marginea vizitei anterioare, CPT a subliniat faptul că examinarea efectivă sistematică a leziunilor de către personalul medical poate aduce o contribuție semnificativă la prevenirea relelor tratamente aplicate persoanelor deținute de poliție, și a făcut o serie de recomandări menite să îmbunătățească procedurile urmate de personalul medical care lucrează în IDP. În timpul vizitei din 2009, delegația a constatat aceleași deficiențe ca și cele identificate în trecut. Au existat întârzieri nejustificate în examinarea deținuților nou admiși (de ex., de până la câteva zile). Examinarea leziunilor este în general superficială, fiind efectuată de rutină, în prezența personalului de supraveghere sau operativ, iar personalului poliției are acces la copia raportului întocmit în urma unei examinări. Deloc surprinzător este faptul că leziunile suferite de persoanele reținute în contextul evenimentelor din aprilie 2009 au fost frecvent descoperite și/sau înregistrate numai după eliberare sau transferul la penitenciar.

În contrast, controlul medical efectuat la sosirea în Penitenciarul nr. 13 din Chișinău a fost, în general, de calitate mai bună: persoanele nou sosite în stare de arest preventiv au fost examinate de către personalul de asistență medicală din penitenciar la scurt timp după plasare, iar rapoartele care descriu leziunile constatăte în timpul examenului medical au fost transmise autorităților de urmărire penală. Cu toate acestea, înregistrarea leziunilor nu a fost pe deplin satisfăcătoare: în mai multe cazuri, descrierea leziunilor a fost succintă, iar evidențele au cuprins rareori relatările deținuților cu privire la originea leziunilor suferite.

... 28. ... La mijlocul anului 2008, ca urmare a intrării în vigoare a Legii privind asistența juridică garantată de stat din 26 iulie 2007, a intrat în vigoare un nou sistem de asistență juridică gratuită pentru persoanele nevoiașe suspectate de fapte penale. Cu toate acestea, un număr considerabil de persoane reținute, intervievate de către delegație, s-au plâns de calitatea avocaților ex officio. Inacțiunea anumitor avocați ex officio în timpul evenimentelor din aprilie 2009, când clienții lor au prezentat leziuni vizibile sau presupuse rele tratamente, a provocat îndoieli cu privire la independența lor în raport cu poliția și autoritățile de urmărire penală.

29. Dreptul persoanelor aflate în custodia poliției de a avea acces la un medic (inclusiv la unul la alegerea lor) nu este încă în mod expres garantat de legislație... Multe persoane care se aflau în custodia poliției în contextul evenimentelor din aprilie 2009, s-au plâns de faptul că, în ciuda cererilor repetate de asistență medicală independentă, o astfel de asistență le-a fost refuzată. În unele cazuri, personalul poliției ar fi refuzat accesul la un medic cu scopul obținerii unei mărturii sau declarații de la deținuții cu leziuni. În plus, în câteva cazuri în care persoanelor care au prezentat leziuni vizibile nu li s-a acordat îngrijire medicală pe motiv că nu au solicitat aceasta în mod expres. Asemenea situații nu numai că privează persoanele deținute de o garanție care poate juca un rol important în prevenirea relelor tratamente, dar poate avea și repercusiuni grave asupra stării de sănătate a persoanelor aflate în custodia poliției. În mod cert, accesul la un medic independent nu ar trebui să fie lăsat la latitudinea colaboratorilor poliției.

... 40. Controlul unităților de poliție de către procurorii publici a fost consolidat în timp, de la prima vizită a CPT în Republica Moldova în 1998. La scurt timp după evenimentele post-electorale din aprilie 2009, procurorii au efectuat vizite la centrele de detenție ale poliției. Delegația a fost informată că în cadrul acestor inspecții ei au primit și au procesat mai multe plângeri de maltratare.

Însă, majoritatea persoanelor care au fost reținute în acele zile și care s-au întâlnit cu delegația, au susținut că, înainte de astfel de inspecții, ei erau avertizați de către personalul poliției să nu facă nici o plângere procurorilor. Mai mult, procurorii au fost aparent însoțiți de personal poliției și nu au solicitat întrevăderi private cu persoanele reținute.

... 43. ... În urma evenimentelor din aprilie, un număr de persoane care s-au întâlnit cu delegația au fost intervievate în particular de către membrii [Consiliului Consultativ pentru Prevenirea Torturii¹], în timp ce se aflau în detenție. ... Între 9 și 23 aprilie 2009, potrivit relatărilor, membrii Consiliului nu au putut să își îndeplinească sarcinile în opt cazuri; unele probleme majore întâmpinate au fost refuzul accesului

1. Organ atașat Oficiului Avocaților Parlamentari (Centrul pentru Drepturile Omului), care trebuie să fie constituit din 11 membri, inclusiv Avocatul Parlamentar responsabil de mecanism, și reprezentanți ai ONG-urilor.

(în 9 și 11 aprilie), întârzierea accesului (de până la două ore) și refuzul de a le permite să consulte registrele celor deținuți. Colaboratorii poliției care au interacționat cu delegația au justificat problemele legate de acces cu lipsa informațiilor, în special a celor legate de componența Consiliului.

44. Pe scurt, perioada post-electorală din aprilie 2009 a reprezentat un indicator al capacității organismelor de vizită independente de a-și îndeplini funcțiile în mod eficient. Totuși, constatările delegației indică faptul că au existat deficiențe grave în cursul acțiunii lor.

... 61. CPT recunoaște faptul că numărul mare de cazuri care posibil implică rele tratamente aplicate de poliție în legătură cu evenimentele din aprilie, au constituit o provocare semnificativă pentru autoritățile de urmărire penală în îndeplinirea misiunii lor. Totuși, acest lucru ar fi trebuit să le determine să adopte o abordare mai proactivă și de ansamblu, cu un accent special pe elaborarea unei cronologii a incidentelor, identificarea tuturor colaboratorilor poliției implicați, dar și a tuturor potențialelor victime, a potențialilor martori și a persoanelor autorizate din afară (de ex. personal medical). Într-adevăr, multe plângeri și alte informații care indicau rele tratamente s-au referit în mod constant la aceleași incidente, petrecute în aceleași locații, la succesiuni similare a presupuselor rele tratament și, posibil, la implicarea unora și aceiași colaboratori ai poliției. În mod clar, efectuarea investigațiilor individuale și tratarea lor ca episoade independente și fără o coordonare adecvată este o abordare greșită.

... 63. În aproape toate cazurile examinate la momentul vizitei, acțiunile întreprinse nu au dus încă la identificarea autorilor presupuselor rele tratamente și/sau a funcționarilor care le-au putut permite sau încuraja. Procurorii care s-au întâlnit cu delegația au explicat că în majoritatea cazurilor a fost imposibilă identificarea suspectilor, deoarece polițiștii purtau cagule, sau din cauză că poziția victimelor nu le permitea să vadă polițiștii care le aplicau lovituri. Cu toate acestea, în timpul vizitei din 2009 s-a constatat în mod clar că organele de urmărire penală nu au întreprins nicio măsură în mai multe cazuri în care victimele au declarat că ar putea recunoaște pe colaboratorii poliției care au fost implicați în acțiunea de maltratare...

În plus, informațiile cheie care ar putea conduce la identificarea potențialilor suspecti și martori în rândul BPDS "Fulger" (cum ar fi procesele-verbale de reținere), nu au fost încă examinate în cadrul investigațiilor în privința acuzațiilor de maltratare; din contră, aceste informații au fost analizate de către procurorii care au investigat dosarul pe marginea dezordinilor în masă și uzurpării puterii la 7 aprilie 2009. De asemenea, trebuie remarcat faptul că procurorii care au investigat cazurile de maltratare nu au abordat și răspunderea conducerii Ministerului Afacerilor Interne și a colaboratorilor poliției; în opinia CPT, faptul că această chestiune importantă a fost examinată de procurorii care efectuează urmărirea penală pe marginea dezordinilor în masă și a uzurpării puterii ar putea submina grav imparțialitatea oricărei acțiuni de cercetare întreprinse în această privință.

66. Atunci când investighează cazuri care implică posibile rele tratamente, organele de urmărire penală nu au obligația unui rezultat, însă ele sunt obligate să ia măsuri adecvate de cercetare. În general, organele de urmărire penală au depus eforturi pentru a reacționa la acuzațiile de aplicare a relelor tratamente de către poliție în contextul evenimentelor din aprilie 2009, chiar și în absența unei plângeri formale, atunci când acest lucru a fost adus la cunoștința lor. Dar constatările de mai sus sugerează că, în multe cazuri, procurorii competenți nu au luat toate măsurile rezonabile în timp util

pentru a obține probe, precum și faptul că nu au depus eforturi reale pentru a identifica persoanele responsabile.

Trebuie subliniat faptul că multe presupuse victime intervievate de delegație, inclusiv cele care nu au depus încă plângeri oficiale, precum și avocații lor, au exprimat o lipsă generală de încredere în capacitatea și hotărârea organelor de urmărire penală, inclusiv a procurorilor militari, de a efectua investigații efective în privința cazurilor de maltratare. În opinia CPT, pentru ca un mecanism de plângeri împotriva poliției să se bucure de încrederea publicului, acesta trebuie nu doar să fie independent, dar trebuie ca însăși poliția să-l considere independent.

În scrisoarea din 26 octombrie 2009, autoritățile Republicii Moldova au informat Comitetul că în urma vizitei organelor de urmărire penală "au trecut la alte tactici de investigație", punând accent pe răspunderea colaboratorilor poliției de rang înalt pentru acțiunile lor sau pentru lipsa lor de acțiune..."

35. Raportul Comisiei parlamentare pentru elucidarea cauzelor și a consecințelor evenimentelor de după alegerile generale din 5 aprilie 2009 în Republica Moldova („Comisia”) prevede următoarele:

„IV. 2.1.1. Numărul și profilul persoanelor reținute

... conform registrelor de evidență a persoanelor aduse în organele afacerilor interne, în perioada 7-12 aprilie 2009 la comisariatele de poliție au fost aduse 571 persoane. ... Cele mai multe persoane au fost aduse în zilele de 7, 8 și 9 aprilie 2009.

În același timp, confruntând datele fixate în registrele poliției cu alte date prezentate în mod oficial, a fost identificate aproape 70 de persoane reținute de organele de poliție din mun. Chișinău care nu au fost incluse în registrele acestora.

În mai multe cazuri, registrele nu indicau faptul că persoana reținută a fost dusă la spital din cauza leziunilor suferite. Printre motivele aducerii persoanelor în comisariate, în registre au fost motive precum: „str. Ștefan cel Mare”, „Parlament”, „Președinție”, „de lângă Guvern”, sau „pentru clarificare” și „din biroul nr. ...” (se indică nr. biroului, probabil din cadrul comisariatului respectiv) fără alte detalii.

Ținând cont de faptul că MAI a invocat permanent faptul că în rezultatul acțiunilor de protest din 7 aprilie 2009 și a „ploii de pietre” lansate de către protestatari au fost cauzate leziuni de diversă gravitate la 274 colaboratori de poliție, nu este clar de ce numărul persoanelor reținute pentru cauzarea leziunilor corporale este de doar 3, restul fiind acuzați în majoritatea de „huliganism nu prea grav” sau „nesubordonarea cu rea-voință... colaboratorului poliției”. Comisia a concluzionat că „simpla prezență a persoanelor în perimetrul străzilor și clădirilor specificate mai sus, reprezenta un „temei justificat” pentru reținerea persoanelor și aducerea lor în comisariatele de poliție”.

Comisia de anchetă conchide că „toate îngrijorările exprimate anterior de către organizațiile internaționale, mass-media, mediul neguvernamental, precum și societate în ansamblu, privitor la acțiunile inadecvate și disproporționale ale poliției în urma protestelor din aprilie 2009 sunt pe deplin justificate. Majoritatea persoanelor au fost reținute arbitrar de către poliție, în absența oricăror bănueli rezonabile de comitere a unor acțiuni ilegale (contravenții sau infracțiuni); serviciile operative ale organelor MAI au eșuat în identificarea persoanelor concrete culpabile de actele de violență

comise împotriva propriilor colegi din sistemul MAI; organele de poliție au admis rele tratamente și au aplicat acte de tortură față de persoanele din custodia lor și au încălcat majoritatea garanțiilor procesuale oferite de Constituție ...”

IV. 2.2. Acțiunile instanțelor judecătorești

Pentru prima dată, în istoria modernă a statului Republica Moldova procesele de judecată în privința persoanelor reținute și bănuite de către poliție în săvârșirea unor contravenții și infracțiuni legate de evenimentele din 7 aprilie 2009, au fost judecate în incinta comisarariatelor de poliție.

... M. D., ex-judecător de instrucție la Judecătoria sectorului Buiucani, [a declarat în fața Comisiei că el a] examinat doar dosare de aplicare a măsurilor preventive pe data de 10.04.2009 în CGP de la aproximativ ora 13.00 până la 16.40. [El a] examinat 9 demersuri în CGP.... Nimeni nu s-a plâns privitor la aplicarea torturii și nici avocații lor. Vizual nu am văzut semne de maltratare la persoanele aduse în fața mea..”

Comisia a colectat câteva date statistice, potrivit cărora din cele 148 de demersuri ale procurorilor de aplicare a arestului, judecătorii au satisfăcut și eliberat 119 mandate de arest (80%) pe numele persoanelor acuzate de diverse infracțiuni în contextul evenimentelor din aprilie 2009. 130 de demersuri au fost examinate în incinta comisarariatelor (88%).

Potrivit datelor aflate în posesia Comisie, judecătorul M.D. a examinat 15 astfel de demersuri pe 10 aprilie 2009 la CGP. El a admis toate demersurile procurorului, examinând cazurile în decursul a 22-30 de minute fiecare.

Majoritatea încheierilor adoptate de judecătorii de instrucție în cazurile legate de evenimentele din aprilie 2009 au conținut foarte identic. Din cele 60 recursuri declarate de avocatul apărării împotriva încheierilor de eliberare a mandatelor de arest, 95% au fost admise de Curtea de Apel, iar cei reținuți au fost fie eliberați, fie supuși la alte măsuri neprivative de libertate.

Toți judecătorii care au examinat cazurile legate de evenimentele din aprilie 2009 au declarat în fața Comisiei că ei nu au observat semne de rele tratament la persoanele care au fost aduse în fața lor. Într-un singur caz persoana reținută și avocatul său au reclamat rele tratamente. Comisia a notat discrepanța dintre aceste declarații și declarațiile mai multor victime care ar fi depus plângeri la judecător, dar fără niciun rezultat.

Potrivit răspunsului prezentat de către Procuratura Generală: “în organele procuraturii au fost înregistrate 105 sesizări ale cetățenilor care pretind că au suferit în urma acțiunilor abuzive și de tortură ale organelor de poliție în perioada 07-08 aprilie 2009. Din persoanele ce au înaintat plângeri - 8 sunt minori .. și 5 femei...la moment au fost întocmite 100 concluzii ale medicilor legiști, conform cărora la 64 persoane au fost depistate leziuni corporale de grade diferite de gravitate. Drept urmare, în 33 de cazuri s-a dispus începerea urmăririi penale.

Comisia de anchetă a stabilit că „acțiunile procurorilor de depistare, investigare și pedepsire a cazurilor de tortură și rele tratamente în faza incipientă au fost de o manieră “rezervată”, în unele cazuri chiar fiind invocat faptul că leziunile reclamate de către protestatari ar fi fost “pictate”...În același timp procurorii, de altfel, ca și

judecătorii, nu au întreprins acțiuni ferme de curmare a actelor de tortură, chiar și atunci când semnele violenței aplicate erau vizibile.”

Comisia a concluzionat, *inter alia*, că „acțiunile poliției în noaptea de 7 spre 8 aprilie 2009 au fost disproporționale și ilegale.””

36. În raportul Centrului de Resurse pentru Drepturile Omului (CReDO) „Libertate, securitate și tortură: Evenimentele din aprilie 2009 în Moldova”, s-a constatat, *inter alia*, că:

„Poliția a răspuns cu brutalitate și cu arestări la scară largă, bătăi și intimidări nejustificate și la întâmplare;

Reținerile și detenția în custodia Ministerului de Interne au fost pe larg și sistematic folosite ca replică din partea poliției;

Au avut loc un număr substanțial de cazuri de reținere și detenție nejustificate, fără motive și rațiuni;”

De asemenea, autorii raportului au constatat că 64% din cei deținuți au pretins că au fost bătuți de către poliție în timpul detenției, iar 81% au fost bătuți în timpul reținerii. Acest comportament brutal al poliției a avut drept rezultat cel puțin două decese confirmate și alte 10 cazuri suspecte de decese. 40% din cei deținuți în timpul evenimentelor din aprilie 2009 nu au avut acces în timp rezonabil la un avocat, iar 79% din toate reprezentările juridice au fost date în sarcina avocaților din oficiu.

37. Paragrafele relevante ale Declarației Baroului de Avocați din Moldova („BAM”) din 17 aprilie 2009 menționează următoarele:

„Consiliul Baroului Avocaților din Moldova condamnă atât acțiunile violente comise de protestatari la 7 aprilie 2009, precum și acțiunile disproporționate de violente și represive întreprinse de autoritățile statului după acea dată.

... Consiliul Baroului Avocaților din Moldova declară inacceptabil și condamnă faptul de interzicere a accesului avocaților la clienții lor și la materialele relevante din dosare și, mai grav, faptul că multor persoane arestate le-a fost interzisă asistența juridică a avocaților aleși de ei înșiși, fiindu-le oferită, contrar voinței lor, asistența juridică garantată de stat prestată de avocații din oficiu, unii dintre care au avut un rol formal și care, prin participarea lor, au validat doar ilegalitățile comise în raport cu persoanele reținute...”

ÎN DREPT

I. PRETINSA ÎNCĂLCARE A ARTICOLULUI 3 AL CONVENȚIEI

38. Reclamantul s-a plâns de încălcarea articolului 3 al Convenției, menționând, în special, pretinsa maltratare și investigarea insuficientă a

acuzărilor de rele tratamente. De asemenea, el a reclamat condițiile inumane de detenție. Articolul 3 prevede următoarele:

„Nimeni nu poate fi supus torturii, nici pedepselor sau tratamentelor inumane ori degradante.”

A. Admisibilitatea

39. Curtea constată că cererea nu este vădit neîntemeiată în sensul articolului 35 § 3 (a) al Convenției. Ea notează, în continuare, că aceasta nu este inadmisibilă din alte motive. Prin urmare, ea trebuie decalată admisibilă.

B. Fondul

1. Argumentele părților

40. Guvernul a susținut că reclamantul nu a fost maltratată în timpul detenției. Versiunea sa cu privire la derularea evenimentelor a fost contrazisă de constatările medicului care l-a examinat la 8 aprilie 2009. Reclamantul nu s-a plâns de maltratare nici medicului în timpul examenului din 8 aprilie 2009, nici procurorului care l-a audiat la aceeași dată și nici judecătorului de instrucție care a eliberat mandat de arest pe numele său la 10 aprilie 2009. În plus, întrucât leziunile de pe fața reclamantului erau vizibile, ele ar fi trebuit să fie evidente la întâlnirea cu procurorul din 8 aprilie 2009 și în timpul ședinței de judecată din 10 aprilie 2009. Abia la 14 aprilie 2009 reclamantul a depus o plângere în privința maltratării sale, dar aceasta nu a fost susținută de probe. Deși cel de-a doilea raport medical din 14 noiembrie 2009 a constat leziuni ușoare pe fața lui, acestea ar fi putut fi cauze de o varietate de factori, cum ar fi violențe din partea altor deținuți. În mod similar, nu există probe că reclamantul a fost forțat să treacă la 10 aprilie 2009 printr-un „coridor al morții” la CGP. Probele de la Centrul Medical „Memoria” s-au bazat pe evaluarea subiectivă a stării psihologice a reclamantului și nu pe analiza datelor medicale. De asemenea, aceasta a fost efectuată cu mult mai târziu după evenimentele din aprilie 2009, fiind finalizată în septembrie 2009. În cele din urmă, versiunea reclamantului privind evenimentele a fost contrazisă de prietenul lui S., care a fost reținut în același timp cu reclamantul.

41. În ceea ce privește investigarea acuzațiilor de maltratate a reclamantului, aceasta a fost completă și efectivă. Toți cei vizați au fost audiați și au fost efectuate două examene medicale. Deoarece S. a contestat versiunea reclamantului cu privire la evenimente și în lipsa unor probe solide împotriva colaboratorilor poliției, urmărirea penală nu a avut niciun pronostic de succes în fața instanțelor judecătorești naționale.

42. Reclamantul a susținut că el a fost dus la comisariatul de poliție în stare de sănătate bună și că a suferit leziuni în timpul detenției. Nimeni nu i-a explicat în timpul audierii la procuror, la 8 aprilie 2009, că el putea să se plângă procurorului de relele tratamente. În plus, procurorul i-a pus întrebări doar despre ancheta penală inițiată împotriva sa, ceea ce nu l-a încurajat să aibă încredere că procurorul l-ar putea ajuta ca aceste maltratări să nu mai aibă loc. Reclamantul a adăugat că el nu avea încredere în avocatul din oficiu și nu i s-a explicat că el avea dreptul să-și angajeze un avocat la alegere. Prezența formală a avocatului în timpul audierii la poliție nu i-a insuflat încrederea că el nu ar mai fi maltratat de către poliție dacă s-ar plânge procurorului, mai ales în condițiile în care nu i-a s-a permis măcar să-și informeze părinții despre locul aflării sale. Doar la 14 aprilie 2009, după ce s-a întâlnit cu avocatul angajat de părinții săi în Penitenciarul nr.13, el s-a simțit destul de în siguranță să depună o plângere și să efectueze un examen medical în timpul căruia el a explicat medicului originea leziunilor.

43. În opinia reclamantului, procurorul nu și-a executat obligațiile de urmărire penală, el nu a verificat cu care mașină a fost transportat la Penitenciarul nr. 13 și care colaboratori ai poliției l-au însoțit. Și mai important este faptul că neinițierea urmăririi penale a limitat atribuțiile de urmărire penale ale procurorului. În plus, procurorul a avut nevoie de două luni ca să emită ordonanța de neîncepere a urmăririi penale și încă o lună pentru a-l informa pe reclamant despre aceasta, astfel risipind timpul valoros și limitând posibilitatea de a dovedi maltratarea reclamantului. Procurorul și-a limitat verificarea doar la audierea reclamantului și a pretenșilor tortionari. El nu a organizat o prezentare spre recunoaștere, deși reclamantul a menționat că el i-ar fi putut identifica pe colaboratori, și nu a încercat să-i identifice pe ceilalți deținuți care au stat în aceeași celulă cu reclamantul și care ar fi putut confirma sau infirma prezența leziunilor pe fața reclamantului la 8 aprilie 2009.

2. *Aprecierea Curții*

44. După cum a declarat Curtea de mai multe ori, articolul 3 consfințește una din valorile fundamentale ale unei societăți democratice. Chiar și în cele mai dificile circumstanțe, precum lupta împotriva terorismului și a crimei organizate, Convenția interzice, în termeni absoluți, tortura și tratamentele sau pedepsele inumane ori degradante. Spre deosebire de majoritatea normelor Convenției și ale Protocoloalelor nr. 1 și nr. 4, articolul 3 nu conține prevederi care să permită excepții, iar conform articolului 15 § 2 nicio derogare de la prevederile sale nu este permisă, chiar dacă este cazul unui pericol public care amenință viața națiunii (a se vedea cauza *Selmouni v. France* [GC], nr. 25803/94, § 95, ECHR 1999-V, și cauza *Assenov and Others v. Bulgaria*, 28 octombrie 1998, § 93, *Reports of Judgments and Decisions* 1998-VIII).

45. Acuzațiile de maltratare trebuie să fie susținute de probe corespunzătoare (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Klaas v. Germany*, 22 septembrie 1993, § 30, Series A nr. 269). În procesul de apreciere a probelor, Curtea aplică, în general, standardul de probă „dincolo de orice dubiu rezonabil” (a se vedea, *Ireland v. the United Kingdom*, hotărâre din 18 ianuarie 1978, Seria A nr. 25). Totuși, astfel de probe pot fi deduse și din coexistența unor concluzii suficient de întemeiate, clare și concordante sau a unor prezumții similare incontestabile privind faptele. Atunci când evenimentele într-o cauză sunt, în totalitate sau în mare parte, cunoscute numai de autorități, ca în cazul persoanelor aflate în custodia autorităților, se vor crea prezumții puternice cu privire la fapte în raport cu leziunile corporale apărute în perioada detenției. Într-adevăr, sarcina probațiunii aparține autorităților, care trebuie să prezinte explicații satisfăcătoare și convingătoare (a se vedea, *Salman v. Turkey* [GC], nr. 21986/93, § 100, ECHR 2000-VII). În absența unor asemenea explicații, Curtea poate trage concluzii în defavoarea Guvernului (a se vedea *Orhan v. Turkey*, nr. 25656/94, § 274, 18 iunie 2002).

46. În plus, atunci când o persoană formulează o pretenție serioasă și legitimă că a fost supusă unor tratamente contrare articolului 3 al Convenției de către poliție sau alți agenți de stat, prevederile acestui articol, citite în contextul obligației generale a statului din articolul 1 al Convenției de a „recunoaște oricărei persoane aflate sub jurisdicția sa, drepturile și libertățile definite în Convenție”, impun efectuarea unei investigații oficiale efective. Obligația de a investiga „nu este o obligație care privește rezultatele, ci mijloacele”: nu orice investigație trebuie neapărat să fie reușită sau să ducă la o concluzie care să coincidă cu versiunea evenimentelor declarată de către petiționar; totuși, ea trebuie, în principiu, să fie capabilă să conducă la stabilirea circumstanțelor cauzei și, dacă acuzațiile se dovedesc a fi adevărate, la identificarea și pedepsirea celor responsabili. Astfel, investigarea acuzațiilor grave de maltratare trebuie să fie completă. Aceasta înseamnă că autoritățile trebuie să depună întotdeauna eforturi serioase pentru a afla ce s-a întâmplat și nu trebuie să se bazeze pe concluzii pripite sau nefondate pentru a înceta investigația sau pentru a emite decizii în baza lor. Ele trebuie să întreprindă toți pașii rezonabili și disponibili pentru a asigura probe ale incidentului, inclusiv inter alia declarații ale martorilor oculari și probe medico-legale. Orice omisiune pe parcursul desfășurării investigației care ar putea submina capacitatea de a stabili cauza leziunilor corporale sau identitatea persoanelor responsabile riscă să nu corespundă acestui standard (a se vedea, printre alte autorități, *Mikheyev v. Russia*, nr. 77617/01, § 107 et seq, 26 ianuarie 2006, și *Assenov and Others v. Bulgaria*, citată mai sus, § 102 et seq).

47. În fine, Curtea a constatat în cauza *Bati and Others v. Turkey* (nr. 33097/96 și nr. 57834/00, ECHR 2004-IV (extrase)) că:

„Fără îndoială că cerința de promptitudine și durată rezonabilă este implicită în acest context. Un răspuns prompt din partea autorităților în investigarea acuzațiilor de maltratare ar putea fi privit, în general, ca fiind esențial pentru menținerea încrederii publice cu privire la respectarea de către acestea a supremației legii și pentru prevenirea oricărei aparențe de implicare în sau de tolerare a actelor ilegale (a se vedea, printre altele, *Indelicato v. Italy*, nr. 31143/96, § 37, 18 octombrie 2001, și *Özgür Kılıç v. Turkey* (dec.), nr. 42591/98, 24 septembrie 2002). În timp ce pot exista obstacole sau dificultăți care împiedică obținerea unui progres într-o investigație într-o anumită situație, în general poate fi considerat ca fiind esențial pentru autorități să pornească o investigație în mod prompt pentru a menține încrederea publică cu privire la respectarea de către acestea a supremației legii și pentru prevenirea oricărei aparențe de implicare în sau de tolerare a actelor ilegale (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Paul and Audrey Edwards v. the United Kingdom*, nr. 46477/99, § 72, ECHR 2002-II).”

(a) Încălcarea articolului 3 sub aspect material

48. Curtea notează că, spre deosebire de cauzele anterioare privind cazurile individuale de pretinse maltratări examinate de Curte în raport cu Republica Moldova, prezenta cauză face parte dintr-un număr mare de acuzații similare de maltratare comise într-un timp relativ scurt. Situația a fost apreciată ca fiind atât de gravă, încât, după ce a audiat „un număr fenomenal de mare de acuzații credibile și consistente de maltratare de către poliție în contextul evenimentelor post electorale din aprilie 2009”, Comitetul European pentru Prevenirea Torturii a constatat că „mai degrabă a existat o practică a pretinselor maltratări, decât incidente izolate” (a se vedea articolele 10 și 15 din Raportul CPT pentru anul 2009, paragraful 34 de mai sus). Comisarul Consiliului Europei pentru Drepturile Omului a ajuns la concluzii similare („încălcări la scară largă a dreptului fundamental de a nu fi maltratat”, a se vedea paragraful 33 de mai sus), precum și Comisia parlamentară de anchetă pentru elucidarea cauzelor și consecințelor evenimentelor de după alegerile generale din 5 aprilie 2009 în Moldova („majoritatea persoanelor au fost deținute arbitrat de către poliție...; poliția a comis acte de tortură și maltratare împotriva indivizilor aflați în detenție”, a se vedea paragraful 35 de mai sus).

49. Ținând cont de acest context în care au avut loc maltratări sistematice și la scară largă a deținuților de către poliție, totuși, înainte să constate încălcarea articolului 3 al Convenției, Curtea trebuie să verifice faptul că reclamantul a adus suficiente probe că el personal a fost maltratat. Ea notează în această privință că atunci când reclamantul a fost adus la comisariatul de poliție, colaboratorii care l-au reținut și cei care au preluat răspunderea pentru detenția lui nu au observat nicio leziune pe corpul reclamantului. Reiese că la 7 aprilie 2009 (8 aprilie potrivit Guvernului) el a fost plasat în detenție într-o stare bună de sănătate. Mai mult, potrivit registrului medical prezentat de Guvern, la 8 aprilie 2009 reclamant a fost vizitat de medicul închisorii, care nu a constatat nicio urmă de maltratare (a se vedea paragraful 15 de mai sus). Însă, peste o săptămână, un alt medic a constatat leziuni pe fața reclamantului (a se vedea paragraful 20 de mai sus).

50. În opinia Curții, Guvernul nu a oferit o explicație acceptabilă a originii leziunilor reclamantului suferite în timp ce se afla în detenție. În plus, mai multe rapoarte publicate de diferite instituții naționale și internaționale au confirmat faptul că în privința Penitenciarului nr. 13 nu au existat plângeri de maltratare, în schimb marea majoritatea a plângerilor de maltratare au vizat sediul CGP (a se vedea paragrafele 33 și 34 de mai sus). Într-adevăr, reclamantul nu s-a plâns niciodată de violență în Penitenciarul nr. 13. Curtea conchide că materialele cauzei conduc la o prezumție puternică, insuficient contestată de Guvern, că reclamantul a suferit leziunile fie la Comisariatul de poliție al sectorului Botanica, fie la sediul CGP în perioada 8-10 aprilie 2009. De asemenea este importat să verificăm dacă autoritățile de stat au efectuat o investigație efectivă în urma căreia să fie stabilite în mod clar circumstanțele. În absența unei investigații efective și a verificării stării de sănătate a unei persoane atunci când este plasată în detenție, „... Guvernul nu poate răspunde în favoarea sa asupra acestei omisiuni și susține că leziunile în cauză au precedat detenția reclamantului în custodia poliției” (*Türkan v. Turkey*, nr. 33086/04, § 43, 18 septembrie 2008; a se vedea, de asemenea, *Popa v. Moldova*, nr. 29772/05, §§ 39-45, 21 septembrie 2010).

51. Mai mult, reclamantul s-a plâns de condiții inumane de detenție (a se vedea paragraful 15 de mai sus). Curtea notează că reclamantul a fost deținut un timp scurt la Comisariatul de poliție al sectorului Botanica și la sediul CGP, care au fost extrem de aglomerate în perioada 7-12 aprilie 2009 (a se vedea paragraful 33 de mai sus). Guvernul nu a prezentat nicio probă în susținerea faptului că până la 14 aprilie 2009, când reclamantul a depus plângerea, i s-a acordat îngrijire medicală pentru leziunile sale. Deși circumstanțele de mai sus ar putea prin sine constitui o problemă în temeiul articolului 3 al Convenției, Curtea consideră că în prezenta cauză acestea sunt elemente adiționale care au contribuit la suferința pe care reclamantul trebuie s-o fi simțit în urma maltratării și în contextul celorlalte circumstanțe legate de reținerea sa.

52. Curtea respinge argumentul Guvernului potrivit căruia absența oricăror plângeri anterioare zile de 14 aprilie 2009 dovedește absența maltratării. Curtea face trimitere la acea stare de insecuritate descrisă de multe victime în perioada 7-12 aprilie 2009, atunci când vedeau multe alte persoane care erau în mod deschis maltratate și umilite și când le era frică de a nu fi maltratate dacă s-ar fi plâns la vreun procuror sau judecător. Mai mult, faptul că reclamantului nu i s-a permis să-și contacteze părinții și să-și angajeze un avocat la alegere, dublat de pretinsul rol pasiv al avocatului din oficiu - care nu a reacționat la semnele clare de maltratare de pe fața reclamantului – nu au întărit hotărârea reclamantului de a reclama actele de maltratare. Curtea face referință și la îngrijorările în privința independenței și calității muncii avocaților din oficiu în timpul acelor evenimente (a se vedea articolul 28 din Raportul CPT citat în paragraful 34 de mai sus,

precum și paragraful 37 de mai sus), modul sumar în care judecătorii, inclusiv judecătorul M.D., au examinat cazurile în incinta comisariatelor de poliție, precum și lipsa unor acțiuni ferme împotriva relelor tratamente din partea judecătorilor de instrucție și a procurorilor în timpul evenimentelor din aprilie 2009 (a se vedea paragraful 35 de mai sus). Toate acestea nu sunt doar motive grave de îngrijorare, ci ele confirmă sentimentele de frică și neajutorare pe care reclamantul trebuie să le fi simțit în timpul detenției. Aceste sentimente au fost împărtășite de majoritatea pretinselor victime. După cum a notat CPT în articolul 10 al raportului său, „majoritatea cazurilor de pretinse rele-tratamente din partea poliției în contextul evenimentelor din aprilie au ieșit la suprafață doar după ce persoanele vizate au fost transferate într-o instituție de detenție aflată în jurisdicția Ministerului Justiției sau după ce au fost eliberate”. Reclamantul și-a formulat plângerea doar după ce s-a simțit în siguranță, fiind transferat, și după ce s-a întâlnit cu un avocat în care putea avea încredere, ceea ce Curtea consideră că este perfect inteligibil în aceste circumstanțe.

53. Aprecierile de mai sus sunt suficiente pentru a permite Curții să ajungă la concluzia că a avut loc încălcarea articolului 3 al Convenției sub aspect material.

(b) Încălcarea articolului 3 sub aspect procedural

54. Curtea va examina în continuare modul în care a fost investigată plângerea reclamantului în privința actelor de maltratare. Ea notează faptul că ancheta preliminară a circumstanțelor cazului a fost efectuată de instituția (Ministerul Afacerilor Interne) la care lucra un număr mare din cei acuzați de maltratare (poliția este subordonată Ministerului, a se vedea paragrafele 21-23 de mai sus). Reiese din materialele relevante că refuzul procurorului de a porni urmărirea penală a fost bazată cel puțin parțial pe rezultatele anchetei preliminare efectuate de Minister. Este și mai straniu faptul că sarcina de a investiga cazul pornit pe marginea maltratării a fost atribuită procuraturii militare cu scopul declarat de a asigura absența oricăror legături între cei autorizați să efectueze investigațiile și poliție (a se vedea paragraful 33 de mai sus). În plus, procurorii militari au declarat că ei au avut în atenție și colaboratorii poliției de rang înalt din cadrul Ministerului (a se vedea articolul 66 din Raportul CPT citat în paragraful 34 de mai sus), ceea ce face ca orice investigație efectuată de acea instituție să fie incompatibilă cu cerința independenței anchetatorului în raport cu cei anchetați. Prin urmare, investigarea plângerii reclamantului a fost compromisă într-o oarecare măsură.

55. De asemenea, Curtea menționează că potrivit documentelor aflate la dosar, se pare că procurorul militar a primit plângerea reclamantului pe 21 aprilie 2009 – la o săptămână după ce a fost depusă. După aceea, el a așteptat cel puțin 38 de zile (până pe 29 mai 2009 sau mai târziu, a se vedea paragraful 23 de mai sus) rezultatele anchetei interne efectuate de Ministerul

Afacerilor Interne. După ce, în cele din urmă, procurorul a decis pe 12 iunie 2009 să nu poarte urmărirea penală, el l-a informat pe reclamant despre decizia sa doar pe 16 iulie 2009 (a se vedea paragraful 24 și 25 de mai sus).

În opinia Curții, întârzierile inexplicabile menționate mai sus sunt incompatibile cu noțiunea de promptitudine a investigației, conform cerinței articolului 3 al Convenției, având în vedere riscul ca probele de maltratare să dispară odată cu trecerea timpului, iar leziunile să se vindece (a se vedea, de exemplu, *Pădureț v. Moldova*, nr. 33134/03, § 63, 5 ianuarie 2010).

56. Curtea notează, în continuare că, în ciuda leziunilor vizibile de pe fața reclamantului, care au fost confirmate de medic pe 14 aprilie 2009, niciunul din funcționarii care l-au văzut înainte de acea dată, nici la Comisariatul de poliție al sectorului Botanica, nici la procuratură (care s-a ocupat de dosarul penal deschis pe numele reclamantului), nici la sediul CGP (unde l-a văzut judecătorul de instrucție M.D.) și nici în Penitenciarul nr. 13, nu a reacționat informând procuratura despre posibile acte de maltratare, chiar dacă reclamantul nu a depus vreo plângere.

57. Curtea reiterează că a constatat deja că, „în conformitate cu articolele 93, 96 și 109 ale Codului de procedură penală, nicio măsură de investigație nu putea fi efectuată în privința unei preținse infracțiuni ... decât după pornirea formală a urmăririi penale” (a se vedea *Guțu v. Moldova*, nr. 20289/02, § 61, 7 iunie 2007, și *Ipate v. Moldova*, nr. 23750/07, § 63, 21 iunie 2011). În prezenta cauză, urmărirea penală nu a fost pornită, ceea ce a limitat atribuțiile anchetatorului și a diminuat utilitatea oricărei probe obținute în scopul tragerii la răspundere a celor acuzați de maltratarea reclamantului.

58. De asemenea, trebuie menționat că reclamantul s-a plâns de faptul că procurorii nu au organizat o prezentare spre recunoaștere, deși el a solicitat acest lucru, și că nu au identificat celelalte persoane care au fost deținute împreună cu el în perioada 8-10 aprilie 2009 pentru a verifica declarațiile lui despre semnele vizibile de maltratare de pe față.

59. Curtea consideră că eșecul de a efectua o urmărire penală adecvată în privința plângerii reclamantului de maltratare, întârzierile inexplicabile din timpul investigării acelor acuzații și întârzierea de a informa reclamantul despre rezultatele acesteia, faptul că acea parte a investigației a fost efectuată de către autoritatea care i-a angajat pe majoritatea celor acuzați de maltratare sau de tolerarea acesteia, precum și eșecul de a reacționa la semnele clare de maltratare de pe fața reclamantului, și eșecul de a încerca să obțină probe prin identificarea co-deținuților sau de a organiza o prezentare spre recunoaștere, sunt incompatibile cu cerințele procedurale ale articolului 3 al Convenției.

Prin urmare, a avut loc încălcarea articolului 3 sub aspect procedural.

II. APLICAREA ARTICOLULUI 41 AL CONVENȚIEI

60. Articolul 41 al Convenției prevede următoarele:

„Dacă Curtea declară că a avut loc o violare a Convenției sau a protocoalelor sale și dacă dreptul intern al Înalțelor Părți Contractante nu permite decât o înlăturare incompletă a consecințelor acestei violări, Curtea acordă părții lezate, dacă este cazul, o satisfacție echitabilă.”

A. Prejudiciul

61. Reclamantul a pretins 15,000 de euro (EUR) cu titlu de prejudiciu moral. El s-a referit la maltratarea și umilința suferită de el din partea autorităților statului și la neacordarea îngrijirii medicale de către acestea, la imposibilitatea de a-și informa familia despre locul aflării sale în primele zile de detenție și la stresul mintal de care încă suferă.

62. Guvernul a susținut că întrucât medicul a constatat doar leziuni ușoare pe corpul reclamantului, pretinsa suferință nu a fost deosebit de intensă, iar suma pretinsă este, prin urmare, excesivă.

63. Având în vedere circumstanțele speciale ale cauzei, Curtea acceptă integral pretenția reclamantului cu titlu de prejudiciu moral.

B. Costuri și cheltuieli

64. De asemenea, reclamantul a pretins 1,500 EUR cu titlu de costuri și cheltuieli angajate în fața Curții. El s-a referit la acțiuni specifice, cum ar fi redactarea observațiilor de către avocatul său care a petrecut 50 de ore asupra cauzei.

65. Guvernul a susținut că suma pretinsă este exagerată și neîntemeiată.

66. În conformitate cu jurisprudența Curții, un reclamant are dreptul la rambursarea costurilor și cheltuielilor doar în măsura în care demonstrează că acestea au fost actuale și necesare, și rezonabile în privința cuantumului. În prezenta cauză, având în vedere documentele aflate în posesia sa și criteriul de mai sus, Curtea acceptă integral pretenția reclamantului cu titlu de costuri și cheltuieli.

C. Dobânda de întârziere

67. Curtea consideră că este corespunzător ca dobânda să fie calculată în funcție de rata minimă a dobânzii la creditele acordate de Banca Centrală Europeană, la care vor fi adăugate trei procente.

DIN ACESTE MOTIVE, CURTEA, ÎN UNANIMITATE,

1. *Declară* cererea admisibilă;
2. *Hotărăște* că a avut loc încălcarea articolului 3 al Convenției atât sub aspect material, cât și sub aspect procedural; și
3. *Hotărăște*
 - (a) că statul pârât trebuie să plătească reclamantei în termen de trei luni de la data la care această hotărâre devine definitivă, în conformitate cu articolul 44 § 2 al Convenției, următoarele sume, care să fie convertite în lei moldovenești conform ratei aplicabile la data executării hotărârii:
 - (i) 15,000 EUR (cincisprezece mii de euro) cu titlu de prejudiciu moral, plus orice taxă care poate fi percepută; și
 - (ii) 1,500 EUR (o mie cinci sute de euro), cu titlu de costuri și cheltuieli, plus orice taxă care poate fi percepută;
 - (b) că, de la expirarea celor trei luni menționate mai sus până la executarea hotărârii, urmează să fie plătită o dobândă la sumele de mai sus egală cu rata minimă a dobânzii la creditele acordate de Banca Centrală Europeană pe parcursul perioadei de întârziere, plus trei procente.

Redactată în limba engleză și comunicată în scris la 6 decembrie 2011, în conformitate cu articolul 77 §§ 2 și 3 al Regulamentului Curții.

Santiago Quesada
Grefier

Josep Casadevall
Președinte